

CONVENIO DE COLABORACIÓN ENTRE A CONSELLERÍA DE POLÍTICA SOCIAL E A FUNDACIÓN MENIÑOS PARA A EXECUCIÓN DO PROGRAMA DE “INTERVENCIÓN CON NENOS E NENAS VÍTIMAS DE ABUSO SEXUAL” PARA O ANO 2020.

REUNIDOS

Dunha banda, dona Fabiola García Martínez, conselleira de Política Social, actuando en nome e representación da Xunta de Galicia, no uso das facultades que lle veñen atribuídas no artigo 34 da Lei 1/1983, do 22 de febreiro, de normas reguladoras da Xunta e da súa Presidencia, o Decreto 112/2020, do 6 de setembro, do seu nomeamento, o Decreto 110/2020, do 6 de setembro, polo que se establece a estrutura orgánica da Xunta de Galicia, o Decreto 130/2020, do 17 de setembro, polo que se fixa a estrutura orgánica das vicepresidencias e das consellerías da Xunta de Galicia e o Decreto 176/2015, do 3 de decembro polo que se fixa a estrutura orgánica da Consellería de Política Social e a resolución de 8 de abril de 1991 pola que se fai público o acordo do Consello da Xunta de Galicia, do 27 de marzo de 1991, sobre convenios de cooperación con outros entes públicos e de colaboración con particulares.

E doutra, dona Mónica Permuy López, con DNI 32.647.387 Z, directora xeral da Fundación Meniños (NIF G15551120), actuando en calidade de representante da entidade, en virtude da escritura de apoderamento outorgada ante o Notario da Coruña D. José Manuel Lois Puente, de data 13 de setembro de 2006, número de protocolo 2.708.

Ambas as dúas partes interveñen no nome e representación das súas respectivas institucións no exercicio das competencias que lles están legalmente atribuídas, recoñecéndose mutua e reciprocamente capacidade para obrigarse mediante o presente convenio nos termos que nel se conteñen e, para o efecto,

EXPOÑEN

Primeiro. As administracións públicas poden celebrar convenios de colaboración con outras entidades públicas así como con persoas xurídicas suxeitas ao dereito privado

ao abeiro do disposto na Lei 9/2017, de 8 de novembro, de Contratos do Sector Público, pola que se traspoñen ao ordenamento xurídico español as Directivas do Parlamento Europeo e do Consello 2014/23/UE e 2014/24/UE, do 26 de febreiro de 2014, e máis o Acordo do Consello da Xunta do 27 de marzo de 1991, sobre convenios de cooperación con outros entes públicos e de colaboración con particulares, feito público por Resolución da Consellería de Economía e Facenda do 8 de abril de 1991.

Segundo. A Constitución Española dispón no artigo 39, entre os principios reitores da política económica e social, o apoio dos poderes públicos para asegurar a protección social, económica e xurídica da familia, sinalando igualmente que os/as menores deberán gozar da protección prevista nos acordos internacionais, entre os que deben incluírse os dereitos recoñecidos á infancia pola Convención sobre os Dereitos do Neno, aprobada pola Asemblea Xeral das Nacións Unidas o 20 de novembro de 1989 e en vigor en España desde o 5 de xaneiro de 1991.

Terceiro. A Comunidade Autónoma de Galicia ostenta competencias exclusivas en materia de asistencia social, de conformidade co disposto no artigo 27.23 do Estatuto de Autonomía de Galicia, Lei Orgánica 1/1981, do 6 de abril), e nos Reais Decretos de Transferencia 2411/1982, do 24 de xullo e 534/1984, do 25 de xaneiro e, en virtude de dita competencia aprobáronse a Lei 13/2008, do 3 de decembro de servizos sociais de Galicia e a Lei 3/2011, do 30 de xuño, de apoio á familia e á convivencia de Galicia.

Cuarto. A Consellería de Política Social, a través da Dirección Xeral de Familia, Infancia e Dinamización Demográfica, ten asumido entre as súas competencias, segundo o artigo 13.1.b) do Decreto 176/2015, do 3 de decembro, polo que se establece a estrutura orgánica da Consellería de Política Social, a protección e a tutela das persoas menores en situación de risco ou desamparo nos termos establecidos no Código Civil, na Lei orgánica 1/1996, do 15 de xaneiro, de protección xurídica do/a menor, de modificación parcial do Código Civil e da Lei de Axuízamento Civil e no ámbito da Comunidade Autónoma de Galicia a Lei 13/2008, do 3 de decembro, de servizos sociais de Galicia e a Lei 3/2011, do 30 de xuño, de apoio á familia e á convivencia de Galicia, o Decreto 42/2000 do 4 de xaneiro, polo que se refunde a normativa reguladora vixente en materia de familia, infancia e adolescencia, modificado polo Decreto 406/2003, do 29 de outubro, na Lei orgánica 8/2015, de 22 de xullo, de modificación do sistema de protección á infancia e adolescencia e a Lei 26/2015, de 28 de xullo de modificación do sistema de protección á infancia e á adolescencia.

Quinto. A Fundación Meniños é unha fundación inscrita no Rexistro de Fundacións de Competencia Estatal baixo o número 2395ND, exercendo o Ministerio de Sanidade, Consumo e Benestar Social o Protectorado sobre ela.

Nos estatutos da fundación, modificados en virtude de acordo do Padroado, de data 10 de marzo de 2008, e elevados a público en escritura autorizada polo notario do Ilustre Colexio Notarial de Galicia, D. Víctor José Peón Rama, consta no seu artigo 5 que o obxecto desta Fundación é a protección da infancia de acordo co previsto na lexislación estatal e naquelas autonómicas que correspondan e aos principios recollidos na Convención dos Dereitos do Neno e demais normas aplicables, procurando e defendendo unha vida socio-familiar digna para a infancia, especialmente para os menores máis desfavorecidos a raíz de inxustizas estruturais e persoais.

A Fundación Meniños é unha organización sen ánimo de lucro que se atopa inscrita co número E1547 no Rexistro único de Entidades Prestadoras de Servizos Sociais e conta cunha longa traxectoria no traballo de ámbito social, fundamentalmente con menores.

Sexto. No ano 2018 a Fundación Meniños, puxo en marcha unha unidade de intervención: “LIANA: laboratorio de investigación en apego e narrativa”, única en Galicia, dirixida a mulleres vítimas de abuso e violencia sexual, a familiares ou persoas do entorno destas, así como aos equipos profesionais da rede que traballan con mulleres vítimas de violencia de xénero, unidade que dende xaneiro de 2019 está en disposición de prestar atención a nenos, nenas e adolescentes vítimas de abuso sexual infantil nas catro provincias.

O abuso sexual infantil é un tipo de malos tratos graves que impacta profunda e globalmente sobre a persoa menor de idade, danándoa na súa integridade física, no seu desenvolvemento madurativo e nos seus vínculos coas demais persoas. Segundo a Organización Mundial da Saúde, o abuso sexual enténdese como «unha acción na cal se involucra a un menor nunha actividade sexual que el ou ela non comprende completamente, para a que non ten capacidade de libre consentimento ou o seu desenvolvemento evolutivo (biolóxico, psicolóxico e social) non está preparado, ou tamén, que viola as normas ou preceptos sociais».

A campaña do Consello de Europa para a Prevención da violencia sexual contra nenos, nenas e adolescentes suxire que un de cada cinco nenos e nenas en Europa son vítimas dalgún tipo de violencia sexual, e que entre o 70 e o 85% a persoa agresora é alguén próximo e en quen confía.

O abuso impacta sobre todas as áreas de desenvolvemento:

- física (trastornos do sono, da alimentación, perda de control de esfínteres e outros)
- de conduta (abuso de sustancias, trastornos da regulación de conduta e emocional que inclúen hiperactividade, condutas auto lesivas, abuso de sustancias e dificultades importantes de relación coa contorna)
- emocional (auto e heteroagresividade, ansiedade, baixa autoestima)
- sexual (condutas inapropiadas ou de risco) así como dificultades no establecemento e mantemento de relacións sociais.

As consecuencias a longo prazo son máis difíciles de valorar dada a dificultade de descartar o impacto de experiencias que ocasionen unha retraumatización.

Sétimo. O artigo 96.2 da Lei 3/2011, do 30 de xuño, de apoio á familia e á convivencia de Galicia recolle a posibilidade de colaboración con entidades privadas sen ánimo de lucro para a atención a menores.

Oitavo. O carácter singular do presente convenio, vén determinado por razóns de interese público, social e humanitario. Cómpre sinalar que non existe en Galicia outro programa destas características, con persoal especialización e atención en todo o territorio. Consonte o anterior estímase xustificada a imposibilidade de promover a concorrencia de ofertas xa que o seu obxecto non se corresponde con ningún dos recollidos na Lei de contratos do sector público (LCSP) e polo tanto xustifícase a formalización dun convenio de colaboración para a súa execución.

Noveno. A concesión directa da subvención a través deste convenio efectuarase ao abeiro dos artigos 19.4.c) e 26 da Lei 9/2007, do 13 de xuño, de subvencións de Galicia, e o artigo 40 do Decreto 11/2009, do 8 de xaneiro, polo que se aproba o regulamento da Lei 9/2007, do 13 de xuño, na que se prevé a posibilidade de excepción do réxime ordinario de concorrencia competitiva en base ao carácter singular das subvencións e razóns de interese público, social e humanitario, cal é o caso no que o interese prioritario é poder ofertar ás persoas menores vítimas de abuso sexual, unha atención personalizada e especializada a través de profesionais con formación específica que, de xeito gratuíto, realizarán un diagnóstico da situación e a terapia máis axeitada a cada caso.

En virtude do exposto, ambas as dúas partes outorgan e subscriben de mutuo acordo o presente convenio de colaboración que desenvolverase de acordo coas seguintes.

CLÁUSULAS

PRIMEIRA. OBXECTO

O obxecto deste convenio é contribuír ao financiamento, por parte da Consellería de Política Social da Xunta de Galicia, á Fundación Meniños, para o desenvolvemento do Programa de intervención con persoas menores vítimas de abusos sexuais en Galicia para o ano 2020.

O programa que pon en marcha a Fundación Meniños para o presente ano, exclúe o ánimo de lucro e non pode satisfacerse axeitadamente mediante a celebración dun contrato dos recollidos na Lei 9/2017, de 8 de novembro, ou doutro instrumento alleo á natureza estritamente convencional.

SEGUNDA. PERSOAS DESTINATARIAS DO PROGRAMA

O programa ten como persoas destinatarias ás seguintes:

- Nenos, nenas e adolescentes vítimas de abuso sexual infantil que mostran desaxustes emocionais e/ou de conduta como consecuencia do abuso sexual infantil. Prevese a atención de aproximadamente 100 casos.
- Familiares non agresores e ás principais persoas responsables do coidado dos nenos e das nenas xa que compren un papel imprescindible na recuperación.
- Profesionais que traballan na contorna de nenos e nenas abusados/as.

TERCEIRA. OBXECTIVOS E CONTIDO

- Desenvolvemento dun contexto de seguridade e de prevención de novas situacións traumatizantes.
- Acompañar ao neno ou nena e ás persoas adultas coidadoras na adquisición de estratexias e habilidades para afrontar as consecuencias do abuso.
- Elaboración dunha narrativa adecuada do trauma e promover a integridade da identidade e benestar bio-psico-social do neno ou nena.

Descríbese polo miúdo no Anexo II.

CUARTA. COMPROMISOS DA CONSELLERÍA DE POLÍTICA SOCIAL

A Consellería de Política Social, a través da Dirección Xeral con competencias en materia de Familia, Infancia e Dinamización Demográfica comprométese a:

- a) Propoñer ás persoas menores beneficiarias do programa.
- b) Facilitar á Fundación Meniños o acceso a toda a información relevante relativa ás persoas menores destinatarias do programa.

- c) Financiar as actividades obxecto deste convenio nos termos sinalados na cláusula sétima.
- d) Supervisar as actuacións referidas ao desenvolvemento do programa no marco do convenio.

QUINTA. COMPROMISOS DA FUNDACIÓN MENIÑOS

A Fundación Meniños deberá cumprir cos requisitos e as obrigas establecidos nos artigos 10 e 11 da Lei 9/2007, do 13 de xuño, de subvencións de Galicia no que respecta ao desenvolvemento do programa obxecto deste convenio, e comprométese ademais a:

- a) Destinar a subvención da Consellería de Política Social para a realización do proxecto deste convenio.
- b) Designar os/as profesionais que levarán a cabo o programa en cada provincia, ao que poderán vincular o persoal voluntario que estimen conveniente.
- c) Proporcionar, a través dos seus propios medios os locais onde se levará a cabo a intervención dos casos, coordinando o proceso de derivación de cada un deses casos.
- d) Seguir a metodoloxía e procedemento de intervención do programa recollidos no anexo II.
- e) Coordinar a actuación dos diferentes profesionais, equipos e unidades que se asocien ao programa, garantindo a utilización da metodoloxía e procedemento de intervención do programa recollidos no anexo II.
- f) Responsabilizarse do procedemento de supervisión e seguimento a través de consultas puntuais e reunións periódicas programadas.
- g) Levar a cabo un seguimento posterior de todos os casos sobre os que se interviñera, tanto se o finalizaron satisfactoriamente coma se foi interrompido ou abandonado, como mínimo aos 3, 6 e 9 meses desde a finalización da intervención, sen prexuízo doutras actuacións ou procedementos específicos que poidan sinalarse no informe final.
- h) Levar a cabo a avaliación de resultados trala finalización do programa ou, en todo caso, transcorrido un ano desde a súa posta en marcha.
- i) Desenvolver as actividades necesarias para a formación do persoal encargado da execución do programa.
- j) Asegurarse do mantemento do control de calidade en todas as fases de execución do programa.

- k) Non percibir remuneración ningunha por parte das persoas usuarias do programa.
- l) Facer constar en toda a publicidade ou presentación pública o seguinte:
- Denominación do programa
 - Financiado pola Consellería de Política Social a través da Dirección Xeral con competencias en materia de Familia, Infancia e Dinamización Demográfica.
- m) Facilitar toda a información que lle sexa requirida pola Intervención Xeral da Comunidade Autónoma, o Tribunal de Contas e o Consello de Contas, no exercicio das súas funcións de fiscalización e control do destino das axudas.
- n) Comprometerse a empregar a lingua galega en todas as actuacións derivadas do presente convenio, incluído a información en páxinas web.
- o) A Fundación Meniños deberá satisfacer os requisitos sinalados no artigo 10 da Lei 9/2007, do 13 de xuño, de subvencións de Galicia, e someterse ás actuacións de comprobación que a Consellería de Política Social a través da Dirección Xeral con competencias en materia de Familia, Infancia e Dinamización Demográfica poida requirirlle para a debida xustificación da axuda concedida e do cumprimento dos fins deste convenio, ás de control financeiro que corresponden á Intervención Xeral da Comunidade Autónoma en relación coas subvencións e axudas concedidas e ás previstas na lexislación do Tribunal de Contas e do Consello de Contas.
- p) Así mesmo, suxeitarase ao disposto nos artigos 11. c) da Lei 9/2007, do 13 de xuño e 14. c) da Lei 38/2003, do 17 de decembro, xeral de subvencións, ademais de comprometerse ao cumprimento do resto das obrigas do artigo 11 da citada Lei 9/2007, do 13 de xuño.
- q) A Fundación Meniños deberá conservar os documentos xustificativos da aplicación dos fondos recibidos, incluídos os documentos electrónicos, en tanto poidan ser obxecto das actuacións de comprobación e control.

SEXTA. PERSOAL PARA O DESENVOLVEMENTO DO PROGRAMA

Para o desenvolvemento do programa, a Fundación Meniños disporá dun Equipo Responsable (indicado no Anexo II) do que dependerá un equipo formado por técnicos especializados (psicólogos, educadores e/ou traballadores sociais) distribuídos nas catro provincias.

A Fundación Meniños, porá, así mesmo, a disposición do programa o persoal de dirección e de xestión necesario para garantir a calidade e mellora no seu desenvolvemento.

Ademais, poderá colaborar persoal voluntario integrado por profesionais da educación, profesionais técnicos (avogacía, sanidade, etc.) e persoal para tarefas complementarias (transporte e outros).

O equipo que a Fundación Meniños poña a disposición deste programa en ningún caso poderá actuar baixo a dependencia da Consellería de Política Social, debendo ser a dita fundación a que imparta as oportunas ordes aos seus equipos de traballo e ostente respecto destes o correspondente poder de dirección, conservando os dereitos; obrigas, riscos e responsabilidades inherentes a súa condición de empregador.

A formalización do presente convenio non implicará relación laboral ou de calquera outra natureza entre as persoas que o desenvolvan e a Consellería de Política Social, polo que non se lle poderá esixir a esta responsabilidade ningunha por estes conceptos, nin directa nin subsidiaria.

SÉTIMA. CONDICIÓN ECONÓMICAS

Para a realización de actuacións obxecto do presente convenio a Consellería de Política Social achegara a cantidade de 65.000,00 €, con cargo á aplicación orzamentaria 13.02.312B.481.0 na que existe crédito axeitado e suficiente.

A subvención límitase á financiación dos gastos que aparecen desagregados no Anexo I e en ningún caso supón beneficio económico para a entidade conveniente.

Non obstante, poderanse admitir variacións no importe de cada unha das partidas sinaladas, sempre que a cantidade total achegada pola Xunta de Galicia non varíe.

O pagamento da subvención realizarase, en aplicación dos artigos 62 e 63 do Decreto 11/2009, do 8 de xaneiro, polo que se aproba o Regulamento da Lei 9/2007, do 13 de xuño, de subvencións de Galicia, do seguinte xeito:

- Poderanse realizar pagamentos parciais a conta, ata un máximo de 52.000,00 € (80% da cantidade subvencionada), a medida que se xustifique a realización das actividades descritas neste convenio.

De esta cantidade:

- 15.000,00 € serán satisfeitos no intre no que se asine o convenio para cubrir custos por gastos inmediatos para a posta en marcha do programa. O emprego desta cantidade xustificarase mediante facturas antes do derradeiro pagamento.

- 37.000,00 € ata o límite desta cantidade poderanse realizar pagamentos parciais a medida que se xustifique a realización de actividades descritas neste convenio.

A este respecto, esta entidade queda exonerada de constituír as garantías a que fan referencia os artigos 62.3 e 67 do Decreto 11/2009, do 8 de xaneiro, por tratarse duna entidade das características determinadas no artigo 65.4 f) do dito Decreto.

- Os 13.000,00 € (20% da cantidade subvencionada) restantes, pagaranse unha vez xustificada a realización da totalidade da actividade subvencionada.

A actividade e os gastos que poidan ser subvencionables, deben xustificarse de conformidade ao previsto no Decreto 11/2009, do 8 de xaneiro. A tal efecto debe presentarse:

1. Unha memoria de actuación xustificativa do cumprimento das condicións impostas na concesión da subvención, coa indicación das actividades realizadas e dos resultados obtidos e que debe incluír os seguintes apartados:
 - a. Xustificación do gasto.
 - b. Actividades realizadas.
 - c. Recursos económicos, materiais e de persoal empregados.
 - d. Valoración global.
 - e. Accións de innovación e investigación.
2. Unha memoria económica xustificativa do coste das actividades realizadas, que conterà:
 - a. Unha relación clasificada dos gastos e inversións da actividade, coa identificación do acredor e do documento, o importe, a data de emisión e, no seu caso, data do pago. No caso de que a subvención se outorgue consonte a un orzamento, indicaranse as desviacións producidas.
 - b. As facturas ou documentos de valor probatorio equivalente no tráfico xurídico-mercantil ou con eficacia administrativa incorporados na relación á que se fai referencia no apartado anterior a documentación acreditativa do pago.
 - c. Os documentos acreditativos dos gastos realizados con medios ou recursos propios e a indicación, no seu caso, dos criterios de reparto dos costes xerais e/ou indirectos incorporados na relación a que se fai referencia na letra a), agás naqueles casos no que as bases reguladoras da subvención teñan

previsto a súa compensación mediante un tanto alzado sen necesidade de xustificación.

- d. Os tres orzamentos que, en aplicación do art. 29.3º da Lei 9/2007, do 13 de xuño, deba solicitar o beneficiario.
3. En canto aos custos salariais, a Fundación Meniños deberá presentar, referida á mensualidade ou mensuralidades polas que se solicita, a seguinte documentación:
- a. Relación nominal dos traballadores/as que se inclúen como xustificación do programa subvencionado.
 - b. Recibos de salarios
 - c. Documentos TC2 e TC1 dos traballadores correspondentes ao meses imputados
 - d. Impresos de liquidación nominal do IRPF (modelos 111 e 190)

Todos os documentos anteriores deberán ir acompañados polo xustificante da transferencia ou cargo bancario correspondente que acredite a realización do seu pago.

A cantidade a imputar á actividade subvencionada será do 100% do gasto do/a técnico, cando este dedica ao total da xornada a desempeñar tarefas das actuacións subvencionadas; no caso de dedicación inferior á xornada contratado, o gasto imputado será proporcional a súa dedicación ás actuacións subvencionadas. A tal efecto se non se atopase diferenciado na nómina e nesta se inclúen outros conceptos retributivos, axuntarase un cálculo xustificativo da imputación efectuada segundo o criterio de horas da actuación realizada en relación co total de horas traballadas.

A subvención cubre os gastos salariais e de Seguridade Social, polo que as liquidacións, complementos extra salariais ou indemnización de fin de contrato non se poden imputar.

Tampouco serán subvencionables, as vacacións pagadas, pero non desfrutadas, nin as horas extras ou traballos realizados fóra da xornada habitual de traballo.

Nas baixas por IT e maternidade:

- No caso de substitución do traballador titular subvencionaranse os custos que ocasiona o traballador que substitúe ao traballador titular.
- No caso de que non se substitúa o traballador titular, o importe non usado deberá reintegrarse na súa totalidade (excepto a liquidación das pagas extras cando o convenio colectivo de aplicación recolla para este suposto a obrigatoriedade do seu pagamento.)

4. En canto á xustificación do cumprimento de estar ao corrente das súas obrigas tributarias e fronte á Seguridade Social, a Consellería de Política Social a través da Dirección Xeral con competencias en materia de Familia, Infancia e Dinamización Demográfica poderá consultar a través dos medios electrónicos dispoñibles os datos incluídos nos documentos que a continuación se indican elaborados polas administracións públicas agás oposición expresa Fundación Meniños, en cuxo caso deberá aportar a documentación acreditativa do cumprimento da dita obriga para o outorgamento da subvención:
- a) NIF da entidade.
 - b) DNI ou NIE da persoa representante.
 - c) Certificado sobre cumprimento das obrigas tributarias coa Axencia Estatal da Administración Tributaria.
 - d) Certificado sobre o cumprimento das obrigas coa Seguridade Social.
 - e) Certificado sobre cumprimento das obrigas tributarias coa Administración pública da Comunidade Autónoma de Galicia.

No caso da imposibilidade da obtención dos citados datos poderase solicitar á Fundación Meniños a presentación dos documentos correspondentes.

A xustificación comprenderá os gastos realizados e pagados entre o 1 de xaneiro de 2020 e o 21 de decembro de 2020, e deberá presentarse na Dirección Xeral con competencias en materia de Familia, Infancia e Dinamización Demográfica con data límite o 28 de decembro de 2020.

A Fundación Meniños, no momento da xustificación da execución total do proxecto e, en calquera caso, antes do derradeiro pagamento, presentará unha declaración de todas as axudas solicitadas para este mesmo programa, tanto aprobadas ou concedidas como as pendentes de resolución, das distintas Administracións Públicas competentes ou das súas entidades vinculadas ou dependentes.

Sen prexuízo de que o gasto subvencionable no marco deste Convenio de Colaboración abarca unicamente o exercicio 2020 (ata o 21 de decembro), a Fundación Meniños terá como prazo límite o 29 de xaneiro de 2021 para remitir á Dirección Xeral con competencias en materia de Familia, Infancia e Dinamización Demográfica da Consellería de Política Social unha memoria final de actuación de exercicio 2020, na que se recollerán as experiencias do funcionamento do programa, que incluírá: o número de persoas atendidas (persoas menores e familias atendidas, desglosadas segundo os criterios establecidos), as actividades realizadas, os medios humanos e materiais empregados e aqueles outros aspectos que a entidade considere salientables, sen prexuízo do disposto no punto 4 parágrafo segundo.

OITAVA. COMPATIBILIDADE

Estas axudas son compatibles con outras subvencións, axudas, ingresos ou recursos para a mesma finalidade, procedentes de calquera Administración ou entes públicos ou privados, nacionais da Unión Europea ou de organismos internacionais. O importe total non poderá ser superior ao importe da subvención.

NOVENA. INFORMACIÓN BÁSICA SOBRE PROTECCIÓN DE DATOS PERSONAIS.

As partes asinantes virán obrigadas en materia de protección de datos a cumprir co Regulamento (UE) 2016/679 do Parlamento Europeo e do Consello de 27 de abril de 2016, relativo á protección das persoas físicas no que respecta ao tratamento de datos persoais e a libre circulación destes datos e polo que se derroga a Directiva 95/46/CE (Regulamento xeral de protección de datos), a Lei orgánica 3/2018, do 5 de decembro, de Protección de Datos Persoais e garantía dos dereitos dixitais, e demais disposicións vixentes sobre a materia, adoptando as medidas que resulten necesarias para cumprir as súas previsións e, en particular, para garantir a seguridade e integridade dos datos e a súa protección fronte a alteracións, perdas, tratamentos ou accesos non autorizados.

Os datos persoais recadados no procedemento de concesión da subvención serán tratados na súa condición de responsable pola Xunta de Galicia -Consellería de Política Social- coas finalidades de levar a cabo a tramitación administrativa que se derive da súa xestión.

O tratamento dos datos baséase no cumprimento dunha misión de interese público ou no exercicio de poderes públicos, conforme a normativa recollida nas cláusulas do convenio e na ficha do procedemento incluída na Guía de Procedementos e Servizos e nas referencias recollidas en <https://www.xunta.gal/proteccion-datos-persoais>. Con todo, determinados tratamentos poderán fundamentarse no consentimento das persoas interesadas, reflectíndose esta circunstancia no propio convenio.

No marco da concesión da subvención os datos serán comunicados ás Administracións públicas no exercicio das súas competencias, cando sexa necesario para a execución do dito convenio ou para que os cidadáns poidan acceder de forma integral á información relativa a unha materia. Especificamente os datos serán comunicados ao órgano responsable da BDNS, a Intervención Xeral da Administración do Estado, coa finalidade da promoción de transparencia, a planificación das políticas públicas, a xestión e colaboración na loita contra o fraude de subvencións e axudas públicas.

A referencia a publicidade, en cumprimento da normativa de transparencia e de subvencións, axustarase a dita normativa e coas limitacións que esta establece.

As persoas interesadas poderán acceder, rectificar e suprimir os seus datos, así como exercitar outros dereitos ou retirar o seu consentimento, a través da sede electrónica da Xunta de Galicia ou presencialmente nos lugares e rexistros establecidos na normativa reguladora do procedemento administrativo común, segundo se explicita na información adicional recollida en <https://www.xunta.gal/informacion-xeral-proteccion-datos>.

A Fundación Meniños tratará os datos coas finalidades e os usos exclusivamente precisos para a execución deste convenio, polo que non poderán ser usados para un fin distinto. A Fundación Meniños será cesionaria da información que lle subministre a Consellería e será responsable do tratamento da información. Os datos persoais aos que teña acceso non serán comunicados a terceiros, nin sequera para a súa conservación.

DÉCIMA. COMISIÓN MIXTA DE SEGUIMIENTO

Para o seguimento da execución do convenio o coñecemento de calquera cuestión sobre a súa interpretación, modificación, resolución ou efectos que poda xurdir, prevese a creación dunha comisión mixta que estará formada polos seguintes membros:

- Dous representantes da Consellería de Política Social e, no seu caso, os respectivos suplentes, designados pola conselleira.
- Dous representantes da Fundación Meniños e, no seu caso, os respectivos suplentes, designados pola súa presidencia.

Presidirá a dita comisión o/a titular da Subdirección Xeral competente en materia de Política Familiar, Infancia e Adolescencia e actuará como secretario/a, con voz pero sen voto, un/unha funcionario/a da Dirección Xeral con competencias en materia de Familia, Infancia e Dinamización Demográfica.

Esta comisión, que se reunirá por petición de calquera das partes, será o mecanismo de actuación conxunta para o seguimento e avaliación das actuacións estipuladas no presente convenio. Non obstante, todas aquelas cuestións que se susciten en relación co outorgamento, cumprimento, xustificación e pagamento, así como o reintegro e determinación das posibles responsabilidades relativa á subvención concedida, serán resoltas pola conselleira de Política Social.

Como órgano colexiado a comisión someterase ao réxime establecido na Lei 40/2015 do 1 de outubro, do réxime xurídico do sector público, e na Lei 16/2010, do 17 de decembro, de organización e funcionamento da Administración xeral e do sector público autonómico de Galicia.

DÉCIMO PRIMEIRA. VIXENCIA.

O presente convenio entrará en vigor desde a data da súa sinatura ata o 31 de decembro de 2020.

Non obstante abranguerá as accións obxecto deste convenio que se realicen pola entidade desde o 1 de xaneiro de 2020.

DÉCIMO SEGUNDA. NATUREZA XURÍDICA E CUESTIÓN LITIXIOSAS

O presente convenio terá carácter administrativo rexéndose nos seus efectos polo establecido nas súas cláusulas, polo disposto na Lei 38/2003, do 17 de novembro, xeral de subvencións, e no Real decreto 887/2006, do 21 de xullo, polo que se aproba o seu Regulamento; na Lei 9/2007, do 13 de xuño, de subvencións de Galicia e no Decreto 11/2009, do 8 de xaneiro. No seu defecto, para resolver as lagoas e dúbidas que puideran presentarse, rexerase polo establecido na Lei 9/2017, de 8 de novembro, de Contratos do Sector Público, pola que se traspoñen ao ordenamento xurídico español as Directivas do Parlamento Europeo e do Consello 2014/23/UE e 2014/24/UE, do 26 de febreiro do 2014, así como pola Lei 40/2015, de 1 de outubro, de réxime xurídico do sector público.

A subscrición deste convenio debe mellorar a eficiencia da xestión pública, facilitar a utilización conxunta de medios e servizos públicos, contribuír a realización de actividades de utilidade pública e cumprir coa lexislación de estabilidade orzamentaria e sostibilidade financeira.

As cuestións litixiosas xurdidas acerca da interpretación, modificación e resolución serán resoltas pola Consellería de Política Social poñendo os seus acordos fin á vía administrativa. Contra elas cabe recurso potestativo de reposición ante o mesmo órgano que ditou a resolución, segundo o previsto no artigo 124 da Lei 39/2015, do 1 de outubro, do procedemento administrativo común das administracións públicas, no prazo dun mes se a resolución fose expresa. Se o acto non fora expreso, poderá interpor recurso de reposición en calquera momento a partir do día seguinte a aquel en que se produza o acto presunto, ou poderá interpoñer directamente recurso contencioso-administrativo, no prazo de dous meses contados desde o día seguinte á notificación do acto que poña fin á vía administrativa, se este fose expreso. Se non o fora, o prazo será de seis meses e contarase, para o solicitante e outros posibles interesados, a partir do día seguinte a aquel en que, de acordo coa súa normativa específica, se produza o acto presunto, de conformidade co disposto na Lei 29/1998, do 13 de xullo, reguladora da xurisdición contencioso-administrativa.

Para tales efectos o tribunal competente será o Tribunal Superior de Xustiza de Galicia.

DÉCIMO TERCEIRA. CAUSAS DE RESOLUCIÓN

Serán causas de resolución do presente convenio:

- Incumprimento total ou parcial de calquera das súas cláusulas que o regulan.
- Pola aplicación dos fondos a fins distintos dos que motivaron a súa concesión.
- Polo transcurso do tempo fixado sen que se execute a inversión obxecto da subvención.
- As establecidas nos artigos 32 e 33 da Lei 9/2007, do 13 de xuño, de subvencións de Galicia, procedendo, se fora o caso, o reintegro total o parcial da axuda percibida e dos xuros de mora devengados dende o momento do seu pagamento ata a data na que se acorde a procedencia do reintegro.

De resolverse o convenio, a Consellería de Política Social, poderá exixir o reintegro das cantidades achegadas. Igualmente, de conformidade co disposto no artigo 17.3 da Lei 9/2007, do 13 de xuño, de subvencións de Galicia, procederá ao reintegro do exceso percibido no suposto de que o importe da axuda, illado ou en concorrencia con outras subvencións, axudas, ingresos ou recursos supere o custo da actividade subvencionada.

En canto aos efectos estarase ao establecido no artigo 52 da citada da Lei 40/2015, do 1 de outubro.

Se cando concorra calquera das causas de resolución indicadas, existiran actuacións en curso de execución, as partes, a proposta da comisión de seguimento, vixilancia e control do convenio, poderán acordar a continuación e finalización das actuacións en curso que consideren oportunas, establecendo un prazo máximo improrrogable de 3 meses para a súa finalización, transcorrido o cal deberá realizarse a liquidación das mesmas nos termos establecidos no apartado 2 do devandito artigo 52.

DÉCIMO CUARTA. COMUNICACIÓN, DIVULGACIÓN E PUBLICIDADE

O presente convenio será obxecto de publicidade e inscrición de conformidade co disposto no artigo 15 da Lei 1/2016, do 18 de xaneiro, de transparencia e bo goberno e no Decreto 126/2006, do 20 de xullo, polo que se regula o rexistro de convenios da Xunta de Galicia. Así mesmo, será obxecto de publicación e inscrición en cumprimento do disposto no artigo 17 da lei 1/2016, do 18 de xaneiro, o artigo 15 da Lei 9/2007, do 13 de xuño, e no Decreto 132/2006, do 27 de xullo, polo que se regulan os rexistros públicos creados nos artigos 44 e 45 da Lei 7/2005, do 29 de decembro, de orzamentos xerais da Comunidade Autónoma de Galicia para o ano 2006.

As partes asinantes autorizan a publicidade dos seus datos persoais e demais especificacións recollidas no presente convenio no Portal de Transparencia e Goberno Aberto.

De conformidade coa Lei 38/2003, do 17 de novembro, xeral de subvencións, o instrumento de colaboración e a información sobre a subvención serán comunicados á Base de Datos Nacional de Subvencións (BDNS).

E, en proba da súa conformidade, as partes asinan dixitalmente este convenio.

A conselleira
de Política Social
Fabiola García Martínez
(Asinado dixitalmente)

A directora xeral da Fundación Meniños
Mónica Permuy López
(Asinado dixitalmente)

ANEXO I

Distribución do gasto para a execución do convenio (1 xaneiro - 31 de decembro de 2020)	
CONCEPTO	Xunta de Galicia
Persoal contratado	40.947,82 €
Dietas/desprazamentos	1.950,00 €
Gastos do local (alugueiro, auga, luz, limpeza, telefonía)	8.200,00 €
Outros gastos(xestión informática, calidade, protección de datos, desprazamentos persoas usuarias)	6.400,00 €
Gastos de administración e xestión	7.502,18 €
TOTAL	65.000,00 €

PROGRAMA DE INTERVENCIÓN CON NENOS E NENAS VÍTIMAS DE ABUSO SEXUAL

-Documento confidencial-

Contenido

1.	XUSTIFICACIÓN DA NECESIDADE DO PROGRAMA	3
1.1.	Definición	3
1.2.	Incidencia	3
1.3.	Consecuencias sobre nenos e nenas.....	3
1.4.	O abuso sexual intrafamiliar e o trauma relacional complexo	4
1.5.	Conclusión: a necesidade dun programa de intervención especializado	5
2.	ENTIDADE RESPONSABLE DO PROGRAMA.....	7
3.	EQUIPO RESPONSABLE DO PROGRAMA	7
4.	METODOLOXÍA DE APLICACIÓN DO PROGRAMA.....	8
4.1.	Persoas destinatarias	8
4.2.	Derivación	9
4.3.	Proceso de Intervención Terapéutica	9
4.3.1.	Avaliación e formulación do tratamento	9
4.3.2.	Definición do programa de intervención	10
4.3.2.1.	Procedemento e obxectivos.....	10
4.3.2.2.	O traballo coa familia	11
4.3.2.3.	A intervención en crise.....	12
4.3.2.4.	Desenvolvemento do programa de intervención	14
4.3.2.5.	Seguimento	16
5.	APARTADO DE INVESTIGACIÓN E FORMACIÓN	17
6.	REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS	18

1. XUSTIFICACIÓN DA NECESIDADE DO PROGRAMA

1.1. Definición

O abuso sexual infantil é un tipo de malos tratos graves que impacta profunda e globalmente sobre a persoa menor de idade, danándoa na súa integridade física, no seu desenvolvemento madurativo e nos seus vínculos coas demais persoas. Segundo a Organización Mundial da Saúde, o abuso sexual enténdese como «unha acción na cal se involucra a un menor nunha actividade sexual que el ou ela non comprende completamente, para a que non ten capacidade de libre consentimento ou o seu desenvolvemento evolutivo (biolóxico, psicolóxico e social) non está preparado, ou tamén, que viola as normas ou preceptos sociais».

1.2. Incidencia

O estudo da incidencia do abuso sexual na infancia faise difícil debido ao segredo que a rodea e que é, de feito, un dos aspectos fundamentais do dano que se causa a nenos e nenas. Ademais, as vítimas que denuncian non adoitan facelo espontaneamente, senón que dependen, en gran medida, do apoio doutra persoa adulta (Lameiras et ao., 2008). En España valórase que entre o 20 e o 25% das nenas, e entre o 10 e o 15% dos nenos, sofren abuso sexual independentemente do nivel sociocultural (López 1995) e, destes, un 60% non recibe ningún tipo de axuda (Orjuela e Rodríguez, 2012). A campaña do Consello de Europa para a Prevención da violencia sexual contra nenos, nenas e adolescentes suxire que un de cada cinco nenos e nenas en Europa son vítimas dalgún tipo de violencia sexual, e que entre o 70 e o 85% a persoa agresora é alguén próximo e en quen confía.

1.3. Consecuencias sobre nenos e nenas

As consecuencias do abuso a curto prazo son, en xeral, moi negativas para o funcionamento psicolóxico da vítima, sobre todo cando a persoa agresora é un membro da mesma familia e cando se produciu unha violación (Echeburúa e Guerricaechevarría, 2011). Ademais das consecuencias integradas dentro dun cadro de Trastorno por Tensión Postraumático (revivir o episodio de maneira recorrente e invasora con gran carga de angustia; evitación de estímulos e situacións asociadas ao episodio; estado de alerta permanente e forte reactividade fisiolóxica, Patrizi, 2002), o abuso impacta sobre todas as áreas de desenvolvemento (Echeburúa e

Guerricaechevarría, 2011. op. cit.): física (trastornos do sono, da alimentación, perda de control de esfínteres e outros), de conduta (abuso de sustancias, trastornos da regulación de conduta e emocional que inclúen hiperactividade, condutas autolesivas, abuso de sustancias e dificultades importantes de relación coa contorna), emocional (auto e heteroagresividade, ansiedade, baixa autoestima), sexual (condutas inapropiadas ou de risco) así como dificultades no establecemento e mantemento de relacións sociais. As consecuencias a longo prazo son máis difíciles de valorar dada a dificultade de descartar o impacto de experiencias que ocasionen unha retraumatización. A pesar diso, está documentada a correlación entre o abuso sexual sufrido na infancia e a aparición de alteracións emocionais ou de comportamentos sexuais inadaptados na vida adulta, incluíndo que un 25% dos nenos e nenas abusadas sexualmente se converten en persoas abusadoras ao chegar á adultez (Echeburúa e Guerricaechevarría, 2011, op. cit.). Ademais, a vulnerabilidade á retraumatización é, de feito, unha dos efectos de ser vítima de abuso sexual na infancia (Runyon e Deblinger, 2014).

1.4. O abuso sexual intrafamiliar e o trauma relacional complexo

As consecuencias do abuso sexual infantil alcanzan o seu máximo impacto cando o abuso se da dentro da familia. Nestes casos, a ruptura da confianza básica e da seguridade do neno ou da nena con respecto ás persoas adultas coidadoras é unha porta de entrada para o trauma relacional complexo. O trauma relacional sucede cando o sentimento de seguridade física e emocional de nenos e nenas se rompe ou se viola polas condutas das persoas que os teñen ao seu cargo, privándolles da seguridade, protección e estabilidade física e emocional necesarias para un desenvolvemento adecuado (Sheinber e True, 2008). Cando as situacións que producen o trauma se repiten ao longo do tempo, como adoita ocorrer nos casos de incesto, xérase unha situación de «trauma complexo» na que as vítimas se ven forzadas a adaptarse a vivir no contexto da situación traumática. Isto ten importantes repercusións no desenvolvemento do cerebro de nenos e nenas que se ven forzados a activar o seu nivel de vixilancia e alerta (LeDoux, 2015) e a extremar a súa sensibilidade aos estímulos ameazantes relevantes, preparando o terreo para patoloxías somáticas aparentemente dissociadas do trauma (Neto e López 2016). Aínda cando desaparece a situación traumática, os cambios que sofren os nenos e as nenas teñen consecuencias ao longo do ciclo vital manifestándose como dificultades na autorregulación, a vinculación afectiva, condutas aditivas, cadros dissociativos, afectacións na memoria e a capacidade atencional, autolesións, trastornos de identidade e distorsións cognitivas (Cloire et ao. 2009; Cook et ao. 2005) e aumenta o risco para o desenvolvemento de trastornos de personalidade (Markowitz et ao, 2017). Ademais, o dano que reciben nenos e nenas abarca máis tempo que o propio do abuso. O período previo correspóndese, a miúdo, cunha etapa de abuso psicolóxico e relacional de preparación e sometemento da vítima. Súmase

o conxunto de situacións que derivan do desvelamento do abuso e que inclúen o posicionamento da contorna fronte ao abuso, os mecanismos de defensa e a sobrecarga de tensión para as persoas responsables do seu coidado, os procesos xudiciais e a retirada do neno ou da nena da convivencia coa familia cando non se dan as condicións de seguridade apropiadas.

1.5. Conclusión: a necesidade dun programa de intervención especializado

A pesar da incidencia e do impacto que causa, a longo prazo, na saúde mental e na calidade de vida das vítimas, son moitos máis os recursos que se dedican á avaliación e diagnóstico do abuso que ao seu tratamento (Mallacrea, 2000). Como xa vimos, o impacto do abuso esténdese a todas as áreas da vida da persoa menor de idade: ten un impacto directo sobre a vivencia do seu corpo; cando o abuso se da de forma continuada ou no contexto familiar afecta ao desenvolvemento do seu cerebro afastándoo da vía óptima de desenvolvemento; a culpa e vergoña asociada ao abuso, á que se engade o esforzo da persoa agresora por silenciar á vítima e por sometela; e a reacción de contorna que con frecuencia asume o impacto do abuso con importantes dificultades (tensión postraumática, dificultade para axustar as súas reaccións ás necesidades das vítimas, negación e evitación, Cohen et ao., 2006). Doutra banda, a dificultade de integrar, elaborar e compartir unha narrativa coherente dos acontecementos vividos pode xerar tamén unha exclusión do grupo de iguais e do contacto con outras persoas cuxa relación puidese resultar reparadora. O efecto destes elementos esténdese a longo prazo e pódese manifestar nunha hiperactivación emocional e de conduta ou, pola contra, nunha hipoactivación. Ambos os fenómenos poden aparecer afastados das circunstancias que os xeraron, en forma dunha «enfermidade invisible» que pode confundir aos equipos profesionais que lles atenden (especialmente cando son retirados da familia e entran dentro do servizo de protección ao menor ou en familias de acollida ou en familia extensa). Unha reacción por parte das persoas responsables do seu coidado ou dos equipos profesionais que ignore as dificultades que sufriron os nenos e as nenas e a forma na que se manifestan as consecuencias do abuso, ou que non teña en conta a necesaria secuencialidade das intervencións, pode producir unha traumatización secundaria das vítimas, cronificar as dificultades, ou afastar a posibilidade do retorno a unha vía evolutiva óptima. Da mesma maneira, é necesario un coñecemento adecuado para valorar cando a psicoterapia non está indicada e corre o risco de someter ás vítimas a unha traumatización secundaria (Echeburúa e Guerricaechevarría, 2011, op. cit.) e cando é preciso redirixir os esforzos psicoterapéuticos á contorna de nenos e nenas como elemento protector, en lugar de á vítima.

O presente documento define un programa de tratamento terapéutico para a atención a nenos e nenas vítimas das diferentes formas de abuso sexual infantil e para asesorar e acompañar ás familias e equipos profesionais dos que depende o seu coidado:

- **Multimodal:** dado que un elemento determinante de como sobreviven os nenos e as nenas ao trauma é o apoio, confianza e estímulos das persoas adultas que lles rodean atendendo ao neno ou á nena (Perry e Szalavitz, 2016) e que a percepción da contorna das dificultades de nenos e nenas é un mediador da regulación emocional con gran impacto sobre a súa sintomatoloxía e a súa capacidade de autorregulación (Hodgdon et ao., 2015), expomos un programa multimodal que implica o traballo individual coa vítima, coa familia que protexe, e o asesoramento e coordinación coa rede de profesionais implicados.
- **Baseado na evidencia científica:** o informe que acaba de publicar a Profesora titular de Vitimoloxía da Universidade de Barcelona e Directora do Grupo de Investigación en Victimización Infantil e Adolescente, Noemí Pereda, denuncia a falta de formación específica sobre intervención clínica con vítimas de abuso sexual infantil no ámbito da saúde mental (Pereda, 2017). Ante a forma na que o abuso pode afectar ao desenvolvemento das vítimas e o risco de cronificación na idade adulta sinala a necesidade de aproximacións rigorosas e de eficacia contrastada, apuntando á terapia cognitiva - de conduta focalizada no trauma (TF-CBT) como tratamento de elección por ser a intervención máis eficaz para vítimas de abuso sexual infantil, e co que se presentan mellorías significativas en trastorno por estrés postraumático, depresión, ansiedade e condutas externalizadas por diante da psicoterapia humanista, psicodinámica, hipnoses, arteterapia, terapia familiar, farmacoterapia ou EMDR segundo destacan as revisións sistemáticas (Cary e McMillen 2012, Silverman et ao, 2008). O programa que presentamos segue a estrutura do Tratamento Cognitivo Condutual Focalizado no Trauma Infantil, no que está formado o equipo responsable do programa.
- Ademais do TF-CBT, o programa introduce elementos específicos para o traballo persoas proxenitoras-fillos e fillas:
 - **Terapia Familiar Baseada no Apego (TFBA).** Cando a historia dos pais e nais tamén implica situacións traumáticas que se reactivan co abuso sufrido polos seus fillos e fillas, ou a vulnerabilidade da familia se sostén sobre unha dificultade no vínculo de apego pais e nais – fillos e fillas, introdúcense elementos da Terapia Familiar Baseada

no Apego. As recomendacións dos expertos suxiren a importancia de traballar sobre o incremento de sensibilidade e continxencia nas respostas das persoas proxenitoras aos fillos e ás fillas (Dozier, Meade e Bernard, 2013); en revisar a historia de apego das persoas responsables do seu coidado, especialmente aqueles aspectos asociados á perda e ao trauma sen resolver (Madigan, Vaillancourt, McKibbin e Benoit, 2015) e en prover ás persoas responsables do seu coidado dun modelo de apego alternativo máis positivo (Moretti, Obsouth, Craig e Bartolo, 2015). Integramos o modelo de intervención da TFBA nas intervencións coa familia no TF-CBT para o traballo específico das dificultades no apego.

- Segue os principios do «**proceso bidireccional**» e o «**diálogo decisonal**» do programa Making Families Safe for Children, do Sex Abuse Project, Ackerman Institut for the Family, co obxectivo de fortalecer a seguridade e vínculos positivos cos membros da familia non agresores (Sheinberg e True, 2008).
- Finalmente, o programa que presentamos pon especial énfase **no proceso de axudar a construír, para a vítima e para as persoas responsables do seu coidado, unha adecuada narrativa do trauma**, dado que é a intervención fundamental que comparten a maioría de modelos de intervención en abuso sexual infantil.

2. ENTIDADE RESPONSABLE DO PROGRAMA

Fundación Meniños. A través da Unidade de intervención “LIANA: laboratorio de investigación en apego e narrativa”.

3. EQUIPO RESPONSABLE DO PROGRAMA

- *F. Javier Aznar Alarcón*. Psicólogo Especialista en Psicología Clínica. Máster en Terapia Familiar Sistémica. Máster en Neurociencias. Membro da Xunta Directiva da International Attachment Network Iberoamericana. Formado en Terapia Cognitivo Condutual Focalizada no Trauma para vítimas de abuso sexual infantil. Acreditado como psicoterapeuta pola Federación Española de Asociacións de Psicoterapia (FEAP) e pola Federación Española de Asociacións de Terapia Familiar (FEATF). Psicoterapeuta do Centro de Asesoramento e Psicoterapia da Fundación Meniños. Con máis de vinte anos de experiencia na atención a menores e adolescentes en situación de risco.

- Zaida Robles Pacho. Doctora en Psicología Clínica. Experta en Intervención Familiar. Formación en EMDR Nivel I y II. Curso de introducción á intervención en abuso e violencia sexual. Curso de Perfeccionamento para a Intervención en abuso e violencia sexual. Certificación of Trauma-focused Cognitive Behavioral Therapy. Supervisión en Intervención Terapéutica en Abuso Sexual.
- Carla Console. Licenciada en Psicología. Experta en Intervención Familiar. Curso de introducción á intervención en abuso e violencia sexual. Curso de Perfeccionamento para a Intervención en abuso e violencia sexual. Curso de detección e intervención en maltrato e abuso sexual infantil. Certificación of Trauma-focused Cognitive Behavioral Therapy. Supervisión en Intervención Terapéutica en Abuso Sexual.
- Avelina Senra Álvarez. Licenciada en Psicología. Experta en Intervención Familiar. Supervisión en Intervención Familiar. Diplomada en Crianza Terapéutica. Curso de introducción á intervención en abuso e violencia sexual. Curso de Perfeccionamento para a Intervención en abuso e violencia sexual. Certificación of Trauma-focused Cognitive Behavioral Therapy. Supervisión en Intervención Terapéutica en Abuso Sexual.
- Angel Cañizares Sánchez. Licenciado en Psicología. Experto en Intervención Familiar. Terapeuta Familiar acreditado por la FEATF. Curso de introducción á intervención en abuso e violencia sexual. Curso de Perfeccionamento para a Intervención en abuso e violencia sexual. Curso de detección e intervención en maltrato e abuso sexual infantil. Certificación of Trauma-focused Cognitive Behavioral Therapy. Supervisión en Intervención Terapéutica en Abuso Sexual.
- Alberto Rodríguez Beceiro. Licenciado en Psicología. Experto en Psicoterapia Breve Estratégica, modelo Giorgio Nardone. Formación nivel I en EMDR. Formación nivel II en Psicoterapia Sensoriomotora. Certificación of Trauma-focused Cognitive Behavioral Therapy

4. METODOLOGÍA DE APLICACIÓN DO PROGRAMA

4.1. Persoas destinatarias

- O programa ten como destinatarias a nenos, nenas e adolescentes vítimas de abuso sexual infantil (ata 25 anos) que mostran desaxustes emocionais e/ou de conduta como consecuencia do abuso sexual infantil.

- O programa ten como destinatarias tamén aos familiares non agresores e ás principais persoas responsables do coidado dos nenos e das nenas xa que cumpren un papel imprescindible na recuperación (Echeburúa e Guerricoechevarría 2011, op. cit., Fraenkel, Sheinberg e True, 2004).
- Finalmente, o programa ten como destinatarios aos equipos profesionais da rede que traballan na contorna de nenos e nenas abusadas (equipos técnicos do menor, profesionais de centros de acollida cando houbo unha medida de separación da familia, profesionais da educación social, traballo social, pediatría, profesionais da contorna escolar, e demais profesionais implicados na rede de atención á infancia).

4.2. Derivación

Os casos serán derivados desde a Dirección Xeral de Familia, Infancia e Dinamización Demográfica, a través das xefaturas de servizo ou equipos dependentes que a Dirección decida, mediante unha folla de derivación que recollerá a información imprescindible do caso.

4.3. Proceso de Intervención Terapéutica

4.3.1. Avaliación e formulación do tratamento

O proceso de avaliación ten como finalidade axustar o tratamento ás necesidades do neno e da nena e ás das principais persoas responsables do seu coidado. Para iso, e dado o papel da familia e das relacións próximas, a avaliación faise tomando en conta o nivel evolutivo e o nivel de afectación do neno ou da nena (síntomas de estrés postraumático, regulación emocional e de conduta, evitación de situacións ansióxicas, ideación suicida, axuste relacional, mecanismos de defensa, capacidade para establecer unha narrativa coherente do trauma) e tamén desde unha perspectiva sistémica. É dicir, avalíase o impacto e capacidade de afrontamento da familia e a contorna da persoa menor de idade, que factores dificultan unha boa evolución, que acontecementos históricos poden afectar á capacidade de protección por parte da familia (traumas anteriores, dificultades psicosociais, disposición ao apego, etc.) e cales son os aspectos saudables da familia sobre os que construír unha resposta resiliente.

Con respecto a isto e atendendo tanto ás necesidades e expectativas do neno ou da nena e a súa familia, como ás necesidades recollidas polo resto de profesionais da rede que os atende, defínese e comunícase o plan de tratamento co neno ou a nena, a familia e a rede buscando construír unha alianza de traballo e maximizar o impacto positivo da intervención terapéutica.

Os aspectos fundamentais do plan de tratamento son: a atención ás necesidades do neno ou da nena e ao ritmo que marca a súa capacidade para afrontar as tarefas terapéuticas; as áreas de vulnerabilidade e de fortalezas das persoas responsables do seu coidado (naturais e profesionais); obxectivos e indicadores de cambio; desenvolvemento da intervención (calendario e fases do tratamento). Todos estes aspectos quedan reflectidos no Plan Terapéutico Individual (PTI).

4.3.2. Definición do programa de intervención

4.3.2.1. Procedemento e obxectivos

O procedemento de intervención que se expón neste programa é unha axuda psicolóxica por parte de profesionais acreditados e con formación específica na atención ás vítimas de abuso sexual infantil e ás principais persoas responsables do seu coidado, no contexto dunha relación segura e voluntaria. As intervencións, tanto desde o modelo de traballo como no seu desenvolvemento técnico están fundamentadas seguindo a evidencia científica dentro do campo da psicoloxía e a atención sociosanitaria. Os obxectivos principais son o desenvolvemento dun contexto de seguridade e de prevención de novas situacións de traumatización, acompañar ao neno e á nena e ás persoas adultas coidadoras na adquisición de información e habilidades para afrontar as consecuencias do abuso, a elaboración dunha narrativa adecuada do trauma e promover a integridade da identidade e benestar bio-psico-social do neno ou da nena. O desenvolvemento do tratamento baséase na estrutura do modelo cognitivo – de conduta focalizado no trauma, pero emprega unha aproximación a este dialóxica e recursiva, centrada no ritmo e necesidades da persoa abusada e no establecemento dunha relación terapéutica segura e próxima, e recorrendo a un amplo abanico de técnicas derivadas da psicoterapia narrativa e da terapia familiar baseada no apego.

A maioría das orientacións en psicoterapia utilizan a conversación como vehículo da intervención. No entanto, o traballo con vítimas de situacións de trauma relacional (como é o caso do abuso sexual) e, sobre todo con nenos e nenas, é necesario recorrer ademais a outros medios de comunicación e expresión, adaptándose á forma na que lle resulta máis fácil establecer a narrativa do trauma (debuxo e outras formas de expresión artística, cartas e técnicas narrativas, role-playing, xogo, música, etc.). A través destes medios de expresión búscase a elaboración do sucedido e un afrontamento seguro das súas emocións e percepcións de maneira que a intervención terapéutica poida conter e reducir o sufrimento, regular as estratexias maladaptativas desenvolvidas e proxectar un futuro de esperanza.

Coas necesidades da infancia como elemento central do programa é básico acceder á representación que as vítimas e a súa contorna fixeron do que ocorreu, desculpabilizalos, e limitar o impacto das distorsións cognitivas e mecanismos de defensa que afectan a unha boa evolución. Entre os obxectivos do tratamento inclúense as seguintes tarefas ou procesos básicos de cambio:

- Ofrecer información sobre o trauma, os seus efectos e o desenvolvemento de tratamento.
- Brindar técnicas para o manexo da tensión.
- Axudar a identificar e diferenciar emocións e expresalas dunha forma adecuada.
- Axudar a recoñecer e cambiar os pensamentos e crenzas ao redor do trauma que poidan estar a dificultar unha boa evolución tanto por parte do neno ou da nena como das principais persoas responsables do seu coidado.
- Crear un marco positivo no que integrar as dificultades de regulación de conduta e investigar e alentar novas e máis funcionais opcións de manexo, especialmente con respecto ás reaccións de ira, hostilidade, rabia e as emocións asociadas, tanto por parte da persoa abusada como por parte das principais persoas responsables do seu coidado.
- Un elemento central de todas as abordaxes do abuso sexual infantil é axudar a crear e compartir unha narrativa da experiencia traumática para acreditar o relato das vítimas, axudar a dar sentido á experiencia, confrontar as distorsións que poida haber inoculado a persoa agresora (narrativas de vitimización) durante o período de abuso e anterior e posteriormente, prepararse para manexar as reminiscencias do trauma, axudar a que a familia afronte o relato dos acontecementos dunha maneira que axude ao neno e á nena á súa recuperación, e buscar e alentar áreas da vida da persoa abusada e da familia que non estean contaminadas pola experiencia traumática, de maneira que o neno ou a nena senta que pode volver restablecer relacións de apego seguras coas persoas claves da súa contorna.

4.3.2.2. O traballo coa familia

Como xa indicamos en varias ocasións, o traballo coa familia é imprescindible no proceso de recuperación de nenos e nenas e, en ocasións, o único modo posible de abordar o tratamento. Moitas das dificultades que presentan as vítimas e as súas familias teñen que ser entendidas como as reaccións coas que puideron afrontar a situación e, por tanto, hai que revisalas como intentos de solución ineficaces desculpabilizándoos. Simultaneamente, hai que revisar que outras dificultades anteriores á situación de abuso (por exemplo experiencias traumáticas nos

pais e nas nais, as súas propias experiencias de apego) poden haber aumentado o grao de vulnerabilidade e afectar á súa capacidade de dar unha boa resposta aos seus fillos e fillas.

Neste caso o obxectivo fundamental da intervención coa familia é diminuír as condicións de vulnerabilidade para a traumatización secundaria, axudarlles a establecer unha comunicación eficaz e segura sobre o que pasou e o que necesitan para avanzar, e preparar á familia a recuperar e alentar as súas áreas funcionais, preparándoos para seguir avanzando unha vez terminado o proceso terapéutico.

4.3.2.3. A intervención en crise

As dificultades para a elaboración dos eventos traumáticos e as dificultades consecuentes para a regulación emocional e de conduta de nenos e nenas (así como crise nas persoas responsables do seu coidado que poden sufrir tamén síntomas de tensión postraumática) precisan da capacidade do equipo para a intervención en crise. A primeira tarefa do equipo terapéutico é identificar ás persoas implicadas na situación de crise (neno ou nena, persoas responsables do seu coidado, persoal docente, etc.), axudar a entender e conter os medos e preocupacións, reactivar as habilidades de afrontamento que se están traballando no proceso terapéutico e promover sentimentos de esperanza e competencia para superar a situación. Unha parte esencial deste proceso é considerar o nivel de risco da nena ou do neno e, cando é moi elevado, implementar un plan de acción coas persoas responsables do seu coidado para restablecer o nivel suficiente de seguridade e equilibrio que permita continuar á persoa menor de idade e á familia co proceso terapéutico.

O programa establece un dispositivo de Apoio á Intervención en Crise que se activa nestas situacións de especial dificultade (condutas de risco, autolesións, crises emocionais ou de conduta de elevada intensidade, aumento grave de síntomas de tensión postraumática, ou desvelamento de novas situacións de abuso sexual que precisan de contención e asesoramento sobre a actuación para garantir a seguridade e resposta adecuada ao neno ou á nena). O proceso a seguir para recibir o apoio á intervención en crise é o seguinte:

- Consulta telefónica desde a persoa responsable do coidado / familiar ou a persoa menor de idade cando ten capacidade para iso ao teléfono do Laboratorio, para informar da situación de crise. A resposta a esta primeira chamada pode ser inmediata por parte da persoa responsable da intervención ou dun membro do equipo, ou demorada, segundo a urxencia, para unha consulta telefónica posterior.
- Consulta telefónica nun prazo breve (de 1 a 2 días) desde a petición de intervención en crise, coa persoa responsable da intervención co caso. No caso de que a atención

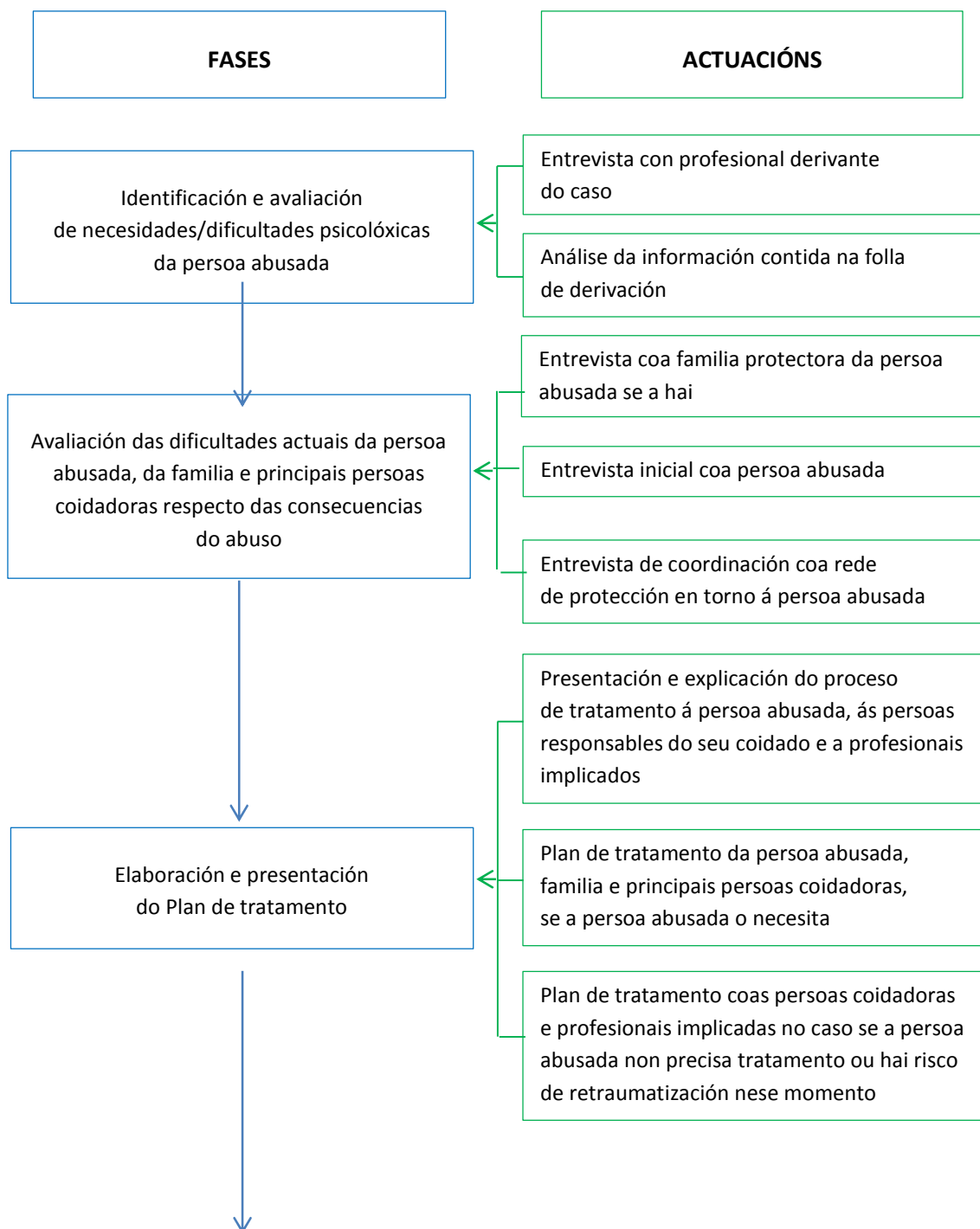

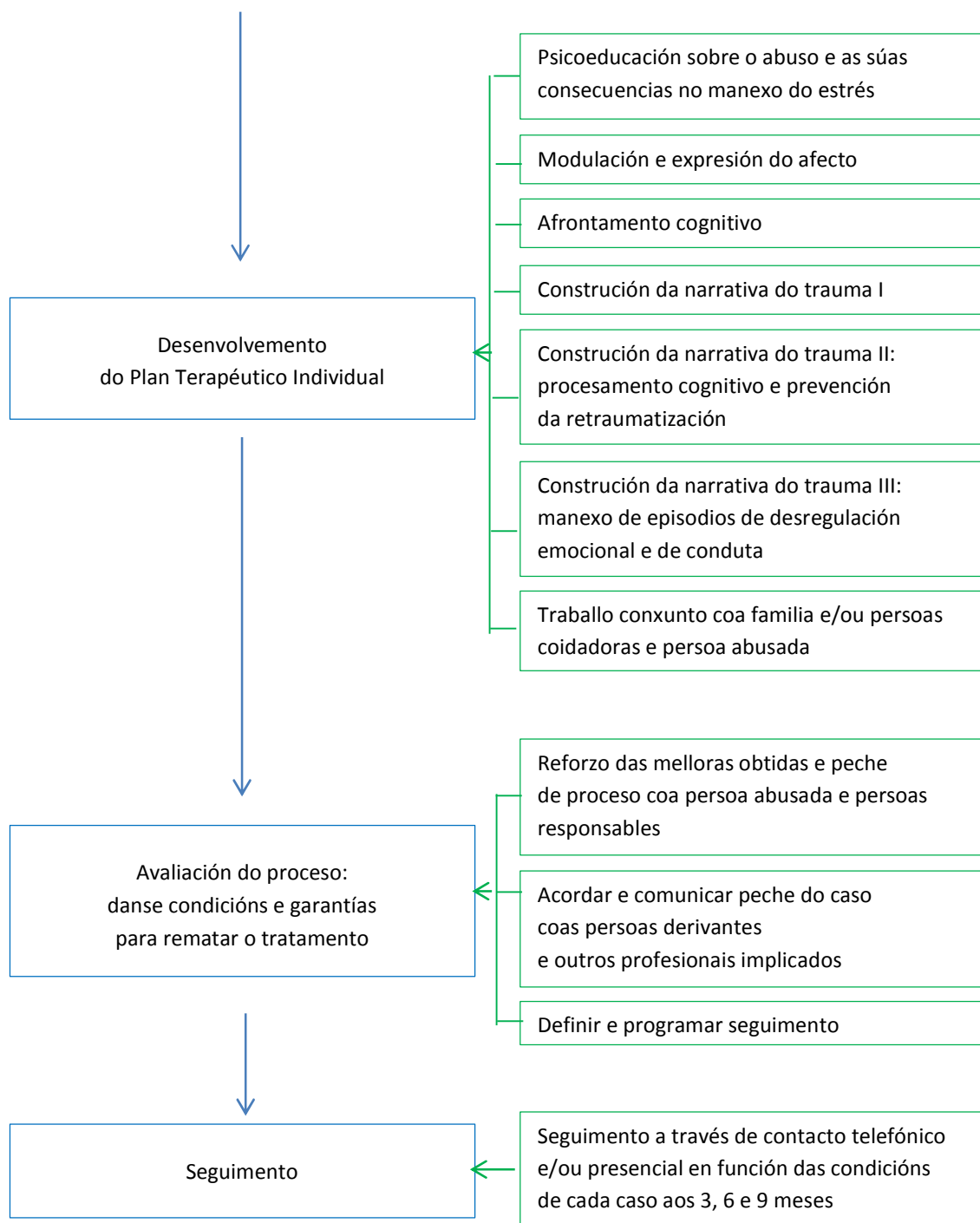
telefónica non sexa suficiente, proporase unha sesión presencial de contención coas persoas adultas a cargo e co neno ou a nena, en caso de ser necesario.

- Sesión de contención adiantada á visita programada. Como consecuencia da valoración de necesidade de contención dos pasos 1 e 2, realízase sesión de urxencia para diagnosticar a dificultade e desenvolver estratexias que permitan a normalización da situación, o restablecemento da seguridade e a recuperación da capacidade de resolución da familia e/ou persoas responsables do seu coidado.

4.3.2.4. Desenvolvemento do programa de intervención

O programa desenvólvese nun período de entre 2 e 9 meses, nun rango entre 10 e 25 sesións dependendo das necesidades da persoa usuaria e a intervención implica os seguintes pasos:

- Proceso de avaliación das necesidades do tratamento, situación do neno ou da nena, capacidade de afrontamento da familia e expectativas fronte ao programa. Xerar un clima de sostén, conexión emocional e seguridade.
- Traballo psicoeducativo brindando información sobre o trauma, os seus efectos e o que poden esperar do tratamento. Fomentar a súa participación activa na implementación das diferentes fases do proceso e na implementación do traballo terapéutico.
- Traballo centrado en técnicas para o manexo do estrés.
- Traballo centrado na expresión e modulación dos afectos.
- Traballo centrado no manexo de crenzas e pensamentos desadaptativos con respecto ao abuso.
- Reconstrución de experiencias de apego anteriores á situación de abuso. Procura de indicadores de vulnerabilidade e de habilidades e competencias por parte da persoa menor de idade e da familia.
- Reconstrución da narrativa do trauma I: Elaboración co terapeuta por parte do neno ou da nena.
- Reconstrución da narrativa do trauma II: Elaboración co terapeuta por parte das principais persoas responsables do seu coidado.
- Reconstrución da narrativa do trauma III: Compartir e discutir conxuntamente a nova narrativa do trauma. Revisión da capacidade de procesamento cognitivo e anticipación de eventualidades fóra do espazo terapéutico.
- Traballo conxunto coa familia de compartir a narrativa do trauma, valorar os avances e mellorías conseguidas (este labor desenvólvese ao longo de todo o proceso) e proxección dos avances no futuro.

4.3.2.5. Seguimento

O seguimento a longo prazo é unha forma de revisar a eficacia do programa e, tamén, unha forma de reforzar os avances realizados pola persoa menor de idade e a familia a partir do contacto telefónico ou presencial.

O procedemento a seguir garante que todos os casos que reciben tratamento (é dicir, casos que continuasen máis aló das dúas ou tres sesións iniciais de avaliación) terán polo menos un seguimento aos 3, 6 e 9 meses realizados por algún membro do equipo sempre que estes mostren o seu acordo. Ademais, na formulación do seguimento pódense incluír outros

procedementos ou actuacións específicas segundo as necesidades que se puxeran de manifesto na intervención (contacto telefónico máis regular, ou acompañamento nalgún programa concreto de tipo educativo ou rehabilitador, etc.).

5. APARTADO DE INVESTIGACIÓN E FORMACIÓN

A literatura resalta a importancia de realizar estudos continuados para seguir analizando as consecuencias psicolóxicas do abuso sexual infantil desde a perspectiva da vitimoloxía do desenvolvemento, considerando o risco e o impacto da vitimización segundo os diferentes estadios do desenvolvemento xunto aos elementos que inciden na recuperación das vítimas e o retorno a unha vía de desenvolvemento o máis óptima posible. A través da investigación é conveniente determinar, por tanto, as variables que poidan estar asociadas coa presenza ou remisión de sintomatoloxía psicolóxica en vítimas de abuso sexual infantil. Un mellor coñecemento das variables mediadoras relacionadas coa experiencia de abuso sexual infantil permitirá un mellor tratamento destas vítimas, así como a prevención de posibles problemas psicolóxicos posteriores (Pereda, 2009).

A través deste programa preténdese xerar investigación para determinar as variables asociadas á sintomatoloxía psicolóxica nas vítimas, as experiencias de apego e as reaccións da contorna como variables mediadoras da recuperación, e as variables de proceso e resultado, é dicir aquelas variables que poidan estar relacionadas coa mellora no tratamento das vítimas de abuso sexual e a súa contorna (en especial aquelas referidas á narrativa do trauma como elemento fundamental do tratamento), e permitindo así desenvolver intervencións máis eficaces. As liñas de investigación son supervisadas por un equipo de investigación da Universidade da Coruña en colaboración co Laboratorio de Investigación Narrativa e Apego (LIANA) da Fundación Meniños.

Á súa vez, o desenvolvemento do presente programa e das liñas de investigación procuran a adecuada formación e adestramento dos equipos profesionais co obxectivo de proporcionar ferramentas para a avaliación do dano psicolóxico e o tratamento eficaz das persoas menores de idade vítimas de abuso sexual infantil.

Cabe sinalar que actualmente xa se está traballando nesta liña de formación con varios proxectos realizados en colaboración entre a UDC e a Fundación Meniños nas XIV Xornadas da International Attachment Network Iberoamericana que versan sobre «Intervención en situacións de trauma relacional desde a perspectiva do apego: escollos e oportunidades»; está a ofrecerse formación online entre a Fundación da Universidade da Coruña e a aula virtual da editorial Psimática, dirixidos polo Dr. Nuria Varela e con F. Javier Aznar como director académico

e docente (ambos os responsables do programa que estamos a presentar) sobre «Apego e trastornos de personalidade», «Apego e narrativa con familias con nenos e adolescentes en risco» e «Trastornos do apego». Así mesmo, e coa colaboración da Fundación María José Jove, os responsables do programa impartiron un curso sobre «Apego e narrativa no traballo con infancia e adolescencia en risco» en novembro do ano pasado. Liña de formación que continuaremos desenvolvendo para pór a disposición de todos os equipos profesionais interesados nesta materia.

6. REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- Arboleda, M. R. C., Duarte, J. C., & Cantón-Cortés, D. (2011). «Naturaleza de los abusos sexuales a menores y consecuencias en la salud mental de las víctimas» en Gaceta Sanitaria, 25(2), 157-165.
- Arboleda, M. R. C., Cantón-Cortés, D., & Duarte, J. C. (2011). «Consecuencias a largo plazo del abuso sexual infantil: papel de la naturaleza y continuidad del abuso y del ambiente familiar» en Psicología Conductual, 19(1), 41.
- Beltran, N. P. (2009). «Consecuencias psicológicas iniciales del abuso sexual infantil» en Papeles del Psicólogo, 30(2), 135-144.
- Beltran, N. P. (2010). «Consecuencias psicológicas a largo plazo del abuso sexual infantil» en Papeles del psicólogo, 31(2), 191-201.
- Cary, C.E., & McMillen, J.C. (2012). «The data behind the dissemination: A systematic review of trauma-focused cognitive behavioral therapy for use with children and youth» en Children and Youth Services Review, 34, 748-757.
- Cohen, J.A., Mannarino, A.P., & Deblinger, E. (2006). Treating Trauma and Traumatic Grief in Children and Adolescents. New York: The Guilford Press.
- Cloitre, M., Stolbach, B. C., Herman, J. L., van der Kolk, B., Pynoos, R., Wang, J., & Petkova, E. (2009). A developmental approach to complex PTSD: childhood and adult cumulative trauma as predictors of symptom complexity. Journal of Traumatic Stress, 22, 399-408.
- Cook, A., Spinazzola, J., Ford, J. D., Lanktree, C., Blaustein, M., Cloitre, M., & van der Kolk, B. (2005). «Complex trauma in children and adolescents». en Psychiatric Annals, 35, 390-398.
- Dozier, M., Meade, E. B. & Bernard, K. (2013). Attachment and biobehavioral catch-up: An intervention for parents at risk of maltreating their infants and toddlers. In S. Timmer & A. Urquiza (Eds.) Evidence based approaches for the treatment of child maltreatment

- (pp. 43-60). New York, NY: Springer. Duarte, J. C., Cortés, M. R. (2000). Guía para la evaluación del abuso sexual infantil. Madrid: Pirámide.
- Echeburúa, E., & Guerricaechevarría, C. (2000). Abuso sexual en la infancia: víctimas y agresores. Un enfoque clínico. Barcelona: Ariel.
 - Echeburúa, E., & Guerricaechevarría, C. (2011). «Tratamiento psicológico de las víctimas de abuso sexual infantil intrafamiliar: un enfoque integrador» en Psicología conductual, 19(2), 469-486.
 - Fraenkel, P.; Sheinberg, M.; True, F. (2004). Making Families Safe for Children. Handbook for a Family-Centered Approach to Intrafamilial Child Sexual Abuse. New York: Ackerman Institut for the Family.
 - Hodgdon, H. B., Blaustein, M., Kinniburgh, K., Peterson, M. L., Spizzanola, J. (2016). «Application of the ARC Model with Adopted Children: Supporting Resiliency and Family Well Being» en Journal of Child and Adolescent Trauma, 9, 43-53
 - Lameiras, M., Carrera, Mª V., Failde, J M^a (2008). «Abusos sexuales a menores: Estado de la cuestión a nivel nacional e internacional» en Revista d'Estudis de la Violència, núm. 6, jul.-nov. 2008.
 - LeDoux, J. (2015). Anxious. Using the brain to understand and treat fear and anxiety. New York, Penguin Random House.
 - López, F., Carpintero, E., Hernández, M., Martín, M.J. y Fuertes, A. (1995). «Prevalencia y consecuencias del abuso sexual al menor en España» en Child Abuse and Neglect, 19, 1039-50.
 - Madigan, S., Vaillancourt, K., McKibbin, A. & Benoit, D. (2015). Trauma and traumatic loss in pregnant adolescents: the impact of Trauma-Focused Cognitive Behavior Therapy on maternal unresolved states of mind and Posttraumatic Stress Disorder. Attachment & Human Development, 17(2), 175-198. Malacrea, M., & Vassalli, A. (1990). Segreti di famiglia: l'intervento nei casi d'incesto. Milano: Raffaello Cortina Editore.
 - Malacrea, M. (2000). Trauma y reparación: el tratamiento del abuso sexual en la infancia. Barcelona, Paidós.
 - Markowitz, J. C., Neria, Y., Lovell, K., Van Meter P. E., Petkova, E. (2017). «History of sexual trauma moderates psychotherapy outcome for posttraumatic stress disorder» en Depression and Anxiety, 2017; 1-9.
 - Moretti, M. M., Obsuth, I., Craig, S. G., & Bartolo, T. (2015). An attachment-based intervention for parents of adolescents at risk: mechanism of change. Attachment & Human Development, 17(2), 119-135. Muller, R. T., Vascotto, N. A., Konanur, S. (2013). «Caregiver perceptions and expectations and child emotion regulation: a test of two mediation models predicting child psychopathology among trauma-exposed children» en Journal of Child and Adolescent Trauma, 6(2), 126–141.

- Nieto, I., López, Mª C. «Abordaje integral del trauma complejo» en Clínica Contemporánea Vol. 7, nº2, 2016.
- Orjuela, L.; Rodríguez V. (2012). Violencia sexual contra los niños y niñas. Abuso y explotación sexual infantil. Guía de material básico para la formación de profesionales. Save the Children España.
- Pereda, N. (2017). «Prevenió, avaluació i intervenció en la victimització infantojuvenil: propostes de treball basades en l'evidència» en Butlletí d'Inf@ncia. Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Abril 2017 #101.
- Pereda (2009). «Consecuencias psicológicas iniciales del abuso sexual infantil» en Papeles del Psicólogo, 2009, vol. 30(2), pp. 135-144.
- Patrizi, P. (2002). «Autonarración y recuperación del sentido en víctimas de abusos sexuales» en Revista de Psicoterapia Epoca II, Vol. XIII, nº 52 - 4, págs. 23-33.
- Perry, B., Szalavitz, M. (2016). El niño a quién criaron como perro. Madrid, Capitán Swing.
- Runyon, M. K., & Deblinger, E. (2014). Combined Parent-Child Cognitive Behavioral Therapy (CPC-CBT): An Approach to Empower Families At-Risk for Child Physical Abuse. New York, Oxford University Press.
- Sheinberg, M., True, F., & Fraenkel, P. (1994). «Treating the sexually abused child: A recursive, multimodal program» en Family process, 33(3), 263-276.
- Sheinberg, M., & True, F. (2008). «Treating family relational trauma: A recursive process using a decision dialogue» en Family Process, 47(2), 173-195.
- Silverman, W.K., Ortiz, C.D., Viswesvaran, C., Burns, B.J., Kolko, D.J., Putnam, F.W., & Amaya-Jackson, L. (2008). «Evidence-based psychosocial treatments for children and adolescents exposed to traumatic events» en Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 37(1), 156-183.
- Sluzki, C. (2006). «Victimización, recuperación y las historias con mejor forma» en Sistemas Familiares, 22(1-2), 5-20.

